

Det første meieriet på Nærbø, bygd i 1904 brant ned i 1909.
Foto: Statsarkivet i Stavanger.

Nærbø, Jæderen.

Jæderen

(Smaapluk fra reiserne)

EDVARD ERIKSEN

Her trykker me ei lita skildring som stod i bladet «DEN UNGES VEN», 15. juni 1904. Det var organ for Norges kristelige ungdomsforbund. Me har fleire gode museumsvenner som finn fram småstykker for oss. Denne gongen er det Sigurd Tore Anda, ein ivrig samlar av lokalhistorisk litteratur, som har funnet fram stoffet til oss.

Språket og rettskrivinga er ikkje meir framand enn at me gjengir ho ordrett.

Har du lyst til at være med til Jæderen? – Vel; saa sætter vi os i en jernbanekupe i Egersund og reiser indover. Det første indtryk af landskabet er just ikke videre lyst. Det hele fortøner sig som noget stenet, graat og øde. – Men naar vi har reist en halv times tid, forandrer det hele sig. Vi blir først oppmerksomme paa en hel del stengjerder. De er store og solide, opførte med megen møie. Hver sten er taget fra de jordstykker, som gjerdene hegner om. De strækker sig nu over hele Jæderen som faste vidner om flid og dyktighed og kjærlighed til arbeidet. Og idet vi sidder og speider ud gjennem jernbanekupes vindu, opdager vi mer og mer. Vi ser sammenhengende, dyrkede landstrækninger, og langt derborte midt ude i lynghieene ligger her og der mindre, nylig kultiverede, grønne jordstykker. De lyser som deilige oaser i en ørken og de roper du: kom og dyrk mer! Lad meg ikke ligge ensom! Lad alle lynghieene og myrene bli grønne og frugtbare, som jeg er. – Og Jær-buen har lenge lyttet til sådanne rop; der ser man ogsaa de gode følger af, naar man kommer ind i hans fjøs. Hvor man før kunde føde en 6 – 8 kjør, der staar nu 15 – 20 vakre dyr i baasene. – Et vidnesbyrd om fremgangen i Jæderens landbrug er ogsaa de store meieribygninger, som vi ser i nærheden af jernbanestationerne. For ca. 40 aar siden blev det første meieri paa Jæderen sat i gang i en liden hytte i Birkrem. Der brugtes en liden «Stampekerne», og smøret æltes med hænderne i et traug. Nu har hver eneste bygd sit meieri, hvor tusener liter melk daglig behandles, og hvor produkter sælges til høi pris paa Europas største smørmarkeder. – Det yngste meieri paa Jæderen er netop opført ved *Nærbø* station. Det er det

største paa vestlandet. En mæktig murbygning med et helt igjennem moderne maskineri og inventar. Alle rom er store og lyse. Gulvene er belagt med cementfliser, og i modtagelsesrummet er taget klædt med gibs. – Ved siden af meieriets kontor er indrettet et værelse, hvor der er meningen, at *Nærbø* sparebank skal holde til. «Praktiske folk de *Nærbø*-buer», sier en til os. «Der skal ikke være langt fra meieriets kontor til sparebanken. De to institusjoner skal arbeide sammen haand i haand.» Hele anlægget koster omtrent kr. 40 000,00. Meieriet har for tiden ca. 190 leverandører; men det er beregnet paa at kunne tage imod 12 000 liter daglig.

Vi maa ogsaa hen og se paa flere af de større og mindre træplantninger; ja, der findes endog susende skoge. Vi blir opmerksomme og glade; ti vi har jo været med og jamret over, at Jæderen, som engang i tiden var skogklædt, nu for en stor del ligger der nøgen og ubeskyttet. – I de siste aar er der plantet meget paa Jæderen, baade af staten og af private. Saaledes har staten store anlæg oppe ved *Gjesdal*, tildels med deilig skog. Og mange private tager ogsaa sine gode løft. Blant disse vil vi nævne formanden for Stavanger kristelige ungdomskrets, pastor *Jonassen*. Paa sin vakre odelsgaard *Skeiene* i nærheden af Sandnæs planter han som regel hvert aar flere hundrede trær, og han viser oss med synlig glede nogle maal 30-aarig, flere meter høi, pen skog, som han som 13 aars gut har plantet sammen med sin far. Ogsaa Jæderens kristelige ungdomsforeninger er med i dette arbeidet for at «klæde» mor Norge. Saaledes har *Nærbø forening* et vakkert planteanlæg i nærheden af sit lokale.

Bønder som henter tare på Jæren fotografert av Robert Collett i 1898.

Foto: Universitetsbiblioteket i Oslo.

Kom saa og vær med ud til Jæder-kysten. Ogsaa der vil vi finde rigdomskilder. Der er f.eks paa flere steder et rigt laksefiske. – Og kommer vi en solblank vaardag ned til havstranden udenfor Klep præstegjeld, kan vi se en hel mængde folk og heste i travl virksomhed med at kjøre hundreder, ja tusener af læs med tare fra stranden opover markerne. Denne tare et er slags havgræs, som vokser paa havbunden paa visse dybder. Naar der kommer storm, slides disse planter løs i kolossal mængde og skylles i land langs en del av kysten. Taren kjøres da, som nævnt, op paa markerne og bredes udover disse til tørring. Derefter lægges den sammen i store hauger, og saa tændes der ild paa dem. Naar saa tarehaugen er nedbrændt, faar man tilbage et slags stenlignende aske, som nærmest ser ud som udbrændt koks eller kul. Den samles i sække og føres

over Stavanger til udlandet, hvor man betaler den godt og udvinder *jod* af den. Aar om andet tjener bønderne i taredistrikterne ca. kr. 100 000,00 paa denne bedrift.

Vi maa ikke forlade Jæderen uden at ha seet lidt nærmere paa dens kristelige ungdomsforeninger. De første blev stiftet i *Time* for ca 25 aar siden af provst *A. Meyer*. Nu har vi paa Jæderen 19 ungdomsforeninger. – Lad os besøge en, som netop har faaet sit eget hus færdigt. Naar vi undtager døre, vinduer, stole, kateter og lidt maling, saa er hele huset (tømmermands- og snedkerarbejde) udført af selve medlemmerne. – Lad os reise til en anden. Den har for en tid siden plantet træer paa bygdens kirkegaard, som før laa der nøgen og uskjønt. – Lad oss kige indom en tredie. Her fortæller man os, at de direkte opbyggelige møder er de bedst besøgte. – -

Og tilslut tager vi oss en tur op til et høit fjeldparti, hvorfra man kan se vidt udover Jæderen. Vi beundrer endnu en gang dette store, flade, fra al anden norsk natur saa forskjellige landskab – de opdyrkede marker, de grønne træplantninger, de uendelige myrer og lyngheier med de store fremtidsmuligheder. Og vi taler om, hvordan her kanske vil være om et par hundrede aar: Alt opdyrket, som dyrkes kan, fede græsmarker, bølgende kornagre. Og saa store, susende skoge. «Ja,» siger du, «at der kan være nogen ungdom, som heller vil reise til Amerika end være med og arbeide for, at dette kan ske; thi

Her er sommersol nok

Her er sædejord nok,

Bare vi, bare vi havde kjærlighed nok.»